

התמודדות עם התנהגויות מפריעות של סטודנטים¹

Linda B. Nilson², Vanderbilt University

תרגום, עיבוד ודיון: ברברה פרסקו, המכללה האקדמית בית ברל³

ברברה פרסקו

את הריכוז. כדי להשתיק אותם, עצרו את הפעילות בכיתה והסתכלו במבט דרמטי על המפריעים. אם לא די בכך, אמרו משהו כמו: "אני באמת חושב שכדאי לך להקשיב – נושא זה יכלל במבחן" או "אתה מפריע לחבריך". אם הבעיה נמשכת, דברו עם הסטודנט לאחר השיעור. רק אם פעולות אלו אינן מועילות, נקטו בהתערבות ישירה ובהוקעה פומבית.

הכנות ליציאה מהשיעור לפני שהמרצה מסיים את הרצאתו. כחלק מהשגרה שמרו לסוף השיעור הצגה של נקודות חשובות או פעילויות חשובות (כגון בחנים, תרגילים, מטלות, מטלות קריאה לשיעור הבא, חלוקת חומרים או איסוף שיעורי הבית).

ניתן להפסיק רעשים שמקורם בהזות ניירות או חפצים אחרים בצורה שצוינה לעיל באשר להפסקת פטופטים בכיתה.

כניסה לשיעור באיחור ו/או יציאה מהכיתה לפני מועד סיום השיעור. קבעו מדיניות ברורה באשר לאיחורים וליציאות מהכיתה, רשמו אותה באופן ברור בסילבוס והודיעו עליה בשיעור הראשון. אתם יכולים לבקש מהסטודנטים שיוודיעו לכם לפני השיעור על נסיבות מיוחדות שיגרמו להם לאחר לשיעור. אתם יכולים להוריד ציון אם סטודנט מאחר או יוצא מוקדם, כל עוד המדיניות הוגדרה באופן ברור בתחילת הסמסטר. כמו כן הפנו תשומת לב ביקורתית למפריעים על ידי הפסקת הדיבור או הפעילות כאשר הם נכנסים לכיתה באיחור או יוצאים ממנה לפני תום השיעור. לחילופין, סמנו אזור בכיתה ליד הדלת המיועד למאחרים לשיעור וליוצאים מוקדם. כדי לגרום לסטודנטים להימנע מהתנהגויות כאלה, תכננו פעילויות חשובות לתחילת השיעור ולסופו.

בזמן זמן בכיתה. כמעט בכל כיתה יש סטודנטים שנוהגים להרבות בשאלות ובהערות בזמן השיעור, גם כאלו שאינן

אשר אתם נתקלים בבעיית משמעת בכיתה, עליכם קודם כול להישאר רגועים. ספרו עד עשר, נשמו עמוק, חשבו על מקום רגוע. במילים אחרות – עשו כל דבר כדי שלא לאבד את העשתונות. גם אם סטודנט מנסה לגרום

אתכם לעימות, אל לכם לרדת לרמתו, שכן אתם עלולים לאבד את האמינות שלכם בעיני הסטודנטים. אם תישארו רגועים תזכו להבנה ולתמיכה של הסטודנטים האחרים, ואולי הם אף יתחילו להפעיל לחץ חברתי על הסטודנטים המפריעים כדי לרסנם. שמירה על שלווה נפש אין פירושה קבלה של ההתנהגות המפריעה או המעליבה. שמירה על שלווה נפש משמעותה ניסיון להתמודד עם ההתנהגות, וישנן כמה דרכים שתוכלו

לנקוט בהן בתגובה להתנהגות שכזו. להלן פירוט של התנהגויות מפריעות אחדות ודרכים אפשריות להתמודדות איתן.

פטופטים בזמן השיעור. בכל שיעור צפויה רמה מסוימת של דיבורים בין הסטודנטים – סטודנטים שואלים זה את זה שאלות על החומר או מסבירים זה לזה דברים בלתי מובנים. אבל סטודנטים שלא מפסיקים לשוחח ביניהם מפריעים לסטודנטים האחרים להקשיב וגם גורמים למורה לאבד

המאמר מציג טיפים להתמודדות עם בעיות משמעת בכיתה. המחברת גם מוסיפה הסברים במהלך ההוראה ועל הסיבות לרתיעה של מרצים מטיפול ישיר ואסרטיבי בבעיות אלו. לבסוף היא מציעה כמה דרכים למניעת התפתחות הבעיות⁴.

1. Nilson, L.B. (1998). Handling specific disruptive behaviors. In: *Teaching at its best: A research-based resource for college instructors* (Ch.8, pp. 46-48). Bolton, MA: Vanderbilt University & Anker Publishing Company.

2. Linda B. Nilson, Director, Office of Teaching Effectiveness and Innovation.

3. פרופ' ברברה פרסקו, ראש רשות המחקר וראש התכנית לתואר שני בהערכה ותכנון לימודים

את ההרצאות שלכם באתר הקורס; הפעילו את הסטודנטים באופן שיתופי בכיתה או בפעילויות אחרות בכיתה והעניקו ציון לפעילויות אלו.

הגשת בקשות להארכת הזמן הניתן להגשת עבודה/מטלה. הגדירו בסילבוס את העונש על איחור בהגשה (עם אישורכם או בלעדיו). לפעמים לסטודנטים יש סיבות מוצדקות להגשת עבודה באיחור, אך לפעמים לא. עליכם לבדוק כל בקשה לגופו של עניין ולאפשר חריגה במקרה אחד בלבד. בנוסף להטלת העונשים כמצוין לעיל, הזמינו לשיחה אישית כל סטודנט המתקשה באופן כרוני להגיש עבודות בזמן. התייעצו עם עמיתים בחוג באשר לסטודנטים בעייתיים במיוחד.

האסטרטגיה הטובה ביותר לטיפול בכל צורה של התנהגות מפריעה בכיתה היא תכנית מנע. הכירו את הבעיות הפוטנציאליות ותכננו בקפדנות כיצד ניתן למנוע את התפתחותן.

הערות ותוספות של המתרגמת בעקבות המאמר

עד כאן הכתבה כוללת עצות להתמודדות עם תופעות אחדות המייצגות בעיות משמעת של סטודנטים. ואולם יש סוגים נוספים של התנהגויות מפריעות של סטודנטים, לדוגמה: אכילה ושיייה בכיתה, נמנום בכיתה, העתקה של עבודות, העתקה בזמן מבחן ועוד⁵. נראה שדרכי ההתמודדות שהוצעו כאן מתאימות גם למרבית ההתנהגויות הנוספות הללו. עם זאת, לעתים קרובות מרצים לא יכולים לטפל בבעיות קשות לבד, במיוחד לא בבעיות אתיות קשות. ההתמודדות עם בעיות כאלו צריכה להיות ברמה הארגונית-מערכתית, בשיתוף ובהסכמה של כלל המרצים ואנשי המנהל האקדמי.

למה ההתנהגויות המתוארות בכתבה מפריעות לנו כל כך במהלך ההוראה (והן בהחלט עשויות להפריע!)? אלו הן התנהגויות

שמסכות את הריכוז שלנו מן ההרצאה ו/או מהפעילויות שתכננו לשיעור אל דברים בלתי רלוונטיים מבחינתנו. אנחנו כועסים על כך שחלק מהסטודנטים מפריעים לנו לבצע את תפקידנו כפי שראוי בעינינו ובזמן המוקצב לכך. ההפרעות גורמות לסטודנטים להסיט את תשומת לבם מן החומר הנלמד ומאטות את קצב הלמידה. התחושה שלנו היא שההפרעות מערערות את מאזן הכוחות הראוי בינינו לבין הסטודנטים, ולעתים אף גורמות למתח ולאווירה לא נעימה בכיתה. אך מעל לכול, מרבית התנהגויות המפריעות פשוט חסרות נימוס ודרך ארץ ומצביעות על חוסר כבוד כלפינו וכלפי הסטודנטים האחרים.

תורמות לשיעור. שאלות והערות אלו נוגסות בדרך כלל מזמן השיעור המתוכנן. עודדו תלמידים כאלה לפנות אליכם לאחר השיעור כדי לקבל תגובות והבהרות.

אסטרטגיה אחרת היא להביא לכיתה "קופסת שאלות", המיועדת לפתקים עם שאלות הסטודנטים. לאחר השיעור תוכלו לקרוא את שאלות הסטודנטים ולהתייחס אליהן, לפי שיקול דעתכם, בשיעור הבא. אפשר גם לעודד את הסטודנטים לשלוח את שאלותיהם באמצעות הדואר האלקטרוני (אליכם באופן ישיר או לפורום של תלמידי הקורס או לרשימת תפוצה).

הפרעות בזמן השיעור. הגדירו את ציפיותיכם באשר להתנהגות הולמת בכיתה כבר בתחילת הדרך, וחזקו אותן כל הזמן על ידי הדגמה עצמית של התנהגותכם. דברו עם הסטודנטים המפריעים בארבע עיניים והסבירו להם שהתנהגותם משפיעה לרעה על יכולתם של הסטודנטים האחרים ללמוד.

הפגנה של חוסר כבוד. לפעמים סטודנטים מתנהגים בחוסר נימוס וכבוד כדי למשוך תשומת לב, כדי להביע את כעסם כלפי סמכות או כביטוי לבעיה רגשית בסיסית אחרת. העבירו את הטיפול במקרים כאלה למומחים והפנו לשם כך את אותם הסטודנטים למרכז לייעוץ הפסיכולוגי של המוסד החינוכי.

נוכחות לא סדירה בשיעור. אם הנוכחות בשיעור חשובה לכם (למשל אם אתם מציגים במהלך השיעור סרטים שהסטודנטים אינם יכולים לצפות בהם בכל דרך אחרת, או אם אתם מנהלים דיונים שחשוב שכל תלמידי הכיתה ישתתפו בהם), עודדו נוכחות על ידי מתן הזדמנויות רבות להשתתפות פעילה בונה של סטודנטים בשיעור; בססו חלק מהציון בקורס על נוכחות בשיעור, על השתתפות פעילה בשיעור או על הערכת עמיתים; ערכו רשימת נוכחות באופן עקבי, אפילו אם הנוכחות אינה חלק מהציון הסופי; תנו בחנים, שייחשבו כחלק מן הציון, באופן תדיר; הציגו בכיתה חומר שונה ממה שמופיע בחומר הקריאה; אל תציגו

מרצים רבים מתקשים להתמודד עם התופעות השונות המפריעות למהלך התקין של השיעור. בספרות המקצועית מצביעים על רתיעה של מרצים מטיפול ישיר ואסרטיבי בבעיות אלו. להלן חלק מהגורמים שהועלו כסיבות לכך^{7,6,4}:

- מרצים לא רוצים לעשות "סצנה". הם חוששים שהבעיות יתעצמו אם הם יעשו מהן עניין. הם פוחדים מהידרדרות נוספת ביכולת השליטה שלהם בשיעור ולא רוצים שהסטודנטים יתפסו אותם כחלשים.
- מרצים המועמדים לקידום ו/או לקבלת קביעות מעוניינים בקבלת הערכות גבוהות מהסטודנטים בשאלוני המשוב שמועברים בסיום הסמסטר. הם לא רוצים לנקוט באמצעים בלתי פופולריים, ולכן נוטים להימנע מהפעלת אמצעי משמעת נוקשים.
- מרצים לא מקבלים תמיכה מן הארגון לאמצעי המשמעת שהם מפעילים. במוסדות אקדמיים רבים קיימת תפיסה כי הסטודנט הוא לקוח שיש לרצותו, וכי הזכות שלו להתנהג בצורה לא

מהתנהגות הסטודנטים בשיעור ושמרו על הכללים שקבעתם בעקביות ובקפדנות; (2) טפחו את הקשר האישי עם הסטודנטים באמצעות פורומים, דואר אלקטרוני ושעות קבלה (ההנחה היא שלסטודנט קשה יותר להפריע כאשר הוא מכיר אתכם באופן אישי); (3) עודדו למידה פעילה של הסטודנטים בכיתה; (4) ערכו בדיקה עצמית כדי לגלות אם יש בהתנהגותכם דבר מה המעודד התנהגויות לא הולמות של הסטודנטים. יש המדגישים את החשיבות של דרך הטיפול האחרונה וטוענים כי בעיות משמעת נובעות בעיקר משיעמום בשיעורים או מחוסר הבנה של החומר הנלמד⁴. לכן מורה שמצליח לעניין את הסטודנטים ולהציג את החומר הנלמד באופן מובנה, שיטתי ובהיר, יצליח גם לצמצם באופן משמעותי את ההתנהגויות המפריעות של סטודנטים.

לסיכום, אם נדרוש מעצמנו ומתלמידינו התנהגויות מנומסות ואתיות בכיתה, נתרום באופן ישיר ומיידי למהלך התקין של השיעורים שלנו ולהגברת הלמידה של הסטודנטים שלנו. ההשלכות ארוכות הטווח של דרישה זו קשורות לחינוכם של אזרחים המקפידים על נימוס ודרך ארץ ומתחשבים יותר בזולת, ולפיכך נעים יותר להיות בחברתם.

- מנומסת עולה על הזכות של המרצה למשמעת בכיתה. אנשי המינוהל האקדמי לא ממהרים להתערב ביחסים שבין מרצים לסטודנטים ונוטים להשאיר את המרצים לבדם בהתמודדות עם התנהגויות מפריעות של סטודנטים. רק במקרים קיצוניים מאוד הם מוכנים להשתתף בעימות.
- מרצים לא מקבלים תמיכה מעמיתיהם. הנורמה השלטת במוסדות רבים היא זו של אפתיה: הבעיה היא שלו ולא שלי.
- מרצים רבים מאמינים כי האחראיות ללמידה מוטלת בעיקר על הסטודנטים, בהיותם אנשים בוגרים האחראים למעשיהם. לפי תפיסה זו, המרצה הוא המומחה בתחום התוכן ולא שוטר בכיתה.
- מרצים מהססים להתמודד עם התנהגויות מפריעות כי הם נוטים להאשים את עצמם. הם מרגישים שהתנהגויות הסטודנטים משקפות בעיה כלשהי בדרך ההוראה שלהם, ושואלים את עצמם איך אפשר להעניש את הסטודנטים אם האשם הוא בעצם בהם.
- מרצים לא מטפלים בבעיות כי הם לא יודעים מה לעשות. כנאמר, הכתבה שהוצגה לעיל מציגה רעיונות מעשיים שיכולים לעזור למרצה להתמודד עם התנהגויות מפריעות של סטודנטים. עם זאת, כפי שמחברת הכתבה ציינה, כדאי להקדים תרופה למכה ולמנוע התנהגויות בלתי רצויות לפני הופעתן. קל יותר למנוע מראש התנהגות מפריעה מאשר לעצור אותה לאחר שהיא הופכת להיות חלק מהשגרה. בספרות המקצועית מוצעות ארבע דרכים עיקריות לטיפול מנע⁸: (1) הגדירו מראש את ציפיותיכם

4. בר, י' ופרנק, מ' (2008). ניהול כיתה וטיפול בבעיות משמעת. על הגובה, 7, 8-12.

5. ראו למשל: Shepherd, C.D., Sheperd, K., & True, S. (2008). Business faculty perceptions of positive and negative student behaviors. *Journal of College Teaching & Learning*, 5(6), 9-18.

6. Sorcinelli, M.D. (1994). Dealing with troublesome behaviors in the classroom. In K.W. Prichard & R.M. Sawyer (Eds.), *Handbook of college teaching: Theory and applications* (pp.365-373). Westport, CT: Greenwood Press.

7. Hogan, M. (2007). *The effects of perceived disruptive behavior on classroom civility*. Fayetteville, AR: University Ombuds Office, University of Arkansas.

8. ראו: Sorcinelli, M.D. (2003-2004). Encouraging civil behavior in large classes. *Essays on Teaching Excellence: Toward the Best in the Academy*, 15(8). Retrieved July 2009 from: <http://kctcs.edu/prodev/network/Encouraging%20Civil%20Behavior%20in%20Large%20Classes.htm>